

UOT 330:338.22 (479.24)

İqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi Azərbaycan Respublikası iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi amili kimi

Yusifov Ceyhun Ramiz oğlu*

İqtisadi İnkişaf Nazirliyi İqtisadi İslahatlar
Elmi-Tədqiqat Institutunun dissertantı

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi - Azərbaycan Respublikası iqtisadi təhlükəsizliyinin qlobal çağırışlar şəraitində təmin edilməsinin amillərindən biri kimi milli rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsinin zəruriliyinin göstərilməsidir.

Tədqiqatın metodologiyası - sistemli yanaşma, müqayisəli təhlil.

Tədqiqatın nəticələri - iqtisadi təhlükəsizliyinin qloballaşma şəraitində təmin edilməsinin nəzəri və praktiki problemləri araşdırılmışdır.

Tədqiqatın məhdudiyyətləri - bu sahədə elmi araşdırmaların məhdud olması xarici təcrübənin öyrənilməsini və geniş tədqiqini tələb edilir.

Tədqiqatın praktiki əhəmiyyəti - ölkənin milli maraqlarından irəli gələn rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsinin elmi cəhətdən əsaslandırılmış xəttinin işlənilib hazırlanmasının təmin edilməsi.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - dövlətin iqtisadi maraqlarının və iqtisadi təhlükəsizliyinin qloballaşma şəraitində təmin edilməsi məqsədilə rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsinin elmi əsaslandırmaların tətqiqi.

Açar sözlər: *İqtisadi təhlükəsizlik, Milli İqtisadiyyatın Rəqabətqabiliyyətliliyi İndeksi, İqtisadi təhlükəsizlik, Qlobal çağırışlar, Dünya İqtisadi Forumu (World Economic Forum - WEF).*

* Azərbaycan Respublikası Vergilər Nazirliyinin Tədris Mərkəzi. Bakı, AZ 1040. Ülvi Rəcəb küçəsi, 1.
yusifov07@yahoo.com

1. Giriş

Qloballaşma şəraitində bazar sisteminin təsiri ilə dövlətin yeni müstəqil vəzifəsi kimi ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qorunması vacib məsələlərdən biridir. Təhlükəsizlik ölkənin bütün sahələrində mövcud olan və özünü göstərən çox mürəkkəb sistem, vahid orqanıdır. Öz məzmununa görə beynəlxalq, regional, milli (dövlət, bölgə və fərdi) təhlükəsizlik formalarını aşağıdakı kimi təsnifatlaşdırmaq olar: hərbi, elmi-texnoloji, sosial, siyasi, demografik, iqtisadi, genetik, informasiya, enerji, mədəniyyət, intellektual və hüquqi təhlükəsizliklər.

Şübhəsiz, təhlükəsizlik sistemində iqtisadi təhlükəsizlik prioritet təşkil edir. İqtisadi təhlükəsizlik problemi öz növbəsində kompleks və geniş spektrdə məsələlərin həllini özündə ehtiva edir. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi dedikdə, iqtisadi, siyasi, hüquqi şərtlərin elə uyğunsuzluğu dərk olunur ki, onlar uzunmüddətli perspektivdə daha səmərəli üsullarla əhalinin hər nəfərinə maksimum miqdarda iqtisadi resursların dayanıqlı, sabit və dinamik inkişafını təmin etmiş olsun.

Dünya birliyinin inkişafının müasir mərhələsi ölkənin milli iqtisadi təhlükəsizliyi ilə birlikdə rəqabət üstünlüklərinin qarşılıqlı asılılığının güclənməsi ilə xarakterizə olunur. Bu proses ayrı-ayrı milli təsərrüfatların mənafeələrinə yönəlmiş təhlükələrin intensivliyinin artması ilə nəticələnə bilər. Beynəlxalq rəqabətdə rəqiblərə qarşı lazımi müqavimət qabiliyyətinin olmaması ölkəni ümitsiz autsaydərə çevirərək, onun iqtisadi artımını sarsıda bilər. Bu cür vəziyyət dövlətin milli təhlükəsizliyinin itirilməsi ehtimalını reallaşdırır. Bununla əlaqədar, milli mənafeələrə ola biləcək təhlükələrə qarşı müqavimət göstərmək vasitəsi kimi, qlobal iqtisadi məkanda ölkənin sabit mövqeyə nail olmasının mümkün vasitələri ön plana çıxır.

Azərbaycanda əldə edilmiş siyasi sabitlik şəraiti, həmçinin son illər islahatların gələcək irəliləyişi üçün yaradılmış uğurlu sosial-iqtisadi baza, zənnimizcə, artıq bu gün iqtisadiyyatımız qarşısında rəqabət qabiliyyəti daha yüksək olan ilk əlli ölkə sırasına daxil olmaq imkanını gündəmə gətirir. Bu, fikrimizcə, milli iqtisadi təhlükəsizliyimizin təmin edilməsinin təkmilləşdirilməsinin davam işinin real və eyni zamanda, irimiqyaslı məqsədidir.

2. Azərbaycan Respublikasının iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi aspektləri

Milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunması - iqtisadi, sosial, siyasi və mədəni amillərin və onların qarşılıqlı təsirinin iştirak etdiyi çoxfunktional prosesdir. Müxtəlif ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, dünya təsərrüfatının müasir durumu onun fəaliyyətinin sabitliyini pozan çoxlu sayda müxtəlif amillərin olması ilə xarakterizə olunur. Bu şəraitdə ayrı-ayrı fərdlərin rifahını və bütün millətin dayanıqlı inkişafını təmin edən dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Dövlətlər qarşısında iqtisadiyyatın açıqlığı ilə milli maraqların qorunması, milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi arasında optimal nisbəti necə tapmaq dilemması durur. Müasir mərhələdə hər bir ölkə üçün iki vəzifə arasında ziddiyyət mühüm əhəmiyyət kəsb etməyə başlayır: dünya təsərrüfatına inteqrasiya və özünün bazar prinsiplərinə əsaslanan daxili bütöv təsərrüfatının yaradılması ilə. Burada iqtisadiyyatdaxili fəaliyyətin milli təhlükəsizliyinin təminatının əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- ❑ islahatların hüquqi təminatı və qanunvericiliyə riayət edilməsi üçün səmərəli nəzarət mexanizminin yaradılması;
- ❑ iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsinin gücləndirilməsi;
- ❑ iqtisadiyyatın strukturunda deformasiyaların aradan qaldırılması, elmtutumlu məhsulların və birinci dərəcəli emal məhsulları istehsalının üstün artımının təmin edilməsi, geniş istehsalın əsasını təşkil edən sahələrə kömək;
- ❑ elmi-texniki, texnoloji və istehsal potensialının saxlanması və inkişafı, yerli sənaye məhsullarının rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi ilə iqtisadi artıma keçilməsi, əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi, xalqın maddi rifahının yüksəlişi.

İqtisadi təhlükəsizlik anlayışı iqtisadi münasibətlərdə iqtisadi təhlükəsizliyin reallaşması olan iqtisadi rəqabətqabiliyyətliliyi anlayışı ilə sıx bağlıdır. İqtisadi təhlükəsizliyin olmaması subyektin öz iqtisadi tələbatlarını effektiv mövqeləşdirməyə imkan vermir.

İqtisadi rəqabətqabiliyyətliliyi, öz növbəsində həm iqtisadi təhlükəsizliyə, həm də subyektin özünə qarşı əks təsirə malikdir. Effektiv iqtisadi rəqabətqabiliyyətliliyi iqtisadi təhlükəsizliyi inkişaf etdirir, həmçinin subyektə iqtisadi təhlükəsizliyin əhəmiyyətini, onun hüquqi səlahiyyətini və faydalılığını yenidən qiymətləndirməyə imkan verir. Beləliklə, müasir dünyanın iqtisadi inkişafının dinamikliyi rəqabətqabiliyyətliliyini şərtləndirir ki, bu da hökuməti milli prioritetlərin sərt prinsiplərini rəhbər tutaraq çevik iqtisadi siyasətin köməyi ilə yorulmadan rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi qayğısına qalmağa məcbur edir.

Yeni iqtisadiyyat şəraitində bazar mexanizmləri elə düzəlməlidir ki, iqtisadi təhlükəsizliyin möhkəmlənməsinə kömək etmiş olsunlar. İqtisadi təhlükəsizlik probleminə olan baxışları və qərarları qabaqcadan müəyyən edən çoxlu sayda amillər arasında ikisini fərqləndirirlər. Birincisi, milli iqtisadiyyatın vəziyyəti, onun rəqabətqabiliyyətliliyinin səviyyəsidir. İkincisi, dünya təsərrüfatında rəqabətin qızışması, ranqlar üzrə dünya iqtisadi tabelində mövcud yer uğrunda mübarizədir.

Dövlətin rəqabət qabiliyyətliliyinin artımı və bu zaman baş verən bütün global miqyaslı dəyişikliklər dünya iqtisadiyyatının qarşılaşmaqdan yan keçə bilməyəcəyi çoxlu sayda mürəkkəb çağırışlar olmadan başa gəlmir. Və hər bir ölkə bu çağırışlara öz güc və imkanlarından, xüsusilə də nail olduğu inkişaf səviyyəsindən, malik olduğu resurslardan irəli gələrək cavab vermək məcburiyyətində qalır.

Bu gün innovasiyaların, texnoloji prosesin və azad sahibkarlığın gur inkişafı ilə bağlı qlobal dəyişikliklər çoxlu sayda qlobal çağırış doğurmuşdur ki, dünyanın bütün ölkələrinin iqtisadiyyatları bunlarla qarşılaşmışdır. Azərbaycan da, mühüm geostrateji əhəmiyyət kəsb edən təbii resursların çoxlu sayda növlərinin böyük ehtiyatlarına malik olan ölkə olaraq, bu və ya digər dərəcədə bu çağırışlarla üz-üzə gəlir. Gerçəkliyin daha mühüm və miqyaslı çağırışları dəqiq qarşılıqlı əlaqəsi olan və aşağıdakı dəyişikliklərdən asılı olan amillərlə müəyyən edilir:

- ❖ təkcə ənənəvi əmtəə, kapital, texnologiyalar və işçi qüvvəsi bazarlarını deyil, həm də siyasi idarəetmə sistemlərini, innovasiyalara kömək, insan potensialının inkişafını əhatə edən qlobal rəqabətin güclənməsi;
- ❖ innovasiyaların sosial-iqtisadi inkişafda rolunu gücləndirən və rəqabətqabiliyyətliliyinin bir çox ənənəvi artım amillərinin təsirini azaldan texnoloji dəyişikliklərin gözlənilən yeni dalğası;
- ❖ iqtisadi inkişafın və dayanıqlı rəqabət üstünlüklərinin formalaşmasının əsas amili kimi insan kapitalının rolunun artması, elmtutumlu iqtisadiyyat keyfiyyətcə əməltutumlu və kapitaltutumlu iqtisadiyyatın tələb etdiyindən fərqli kadrlar tələb edir;
- ❖ iqtisadi inkişaf modelinin yanacaq və xammal ixracının sürətlə yetişməsinə əsaslanan ixrac-xammal potensialının tükənməsi;
- ❖ dünya ərzaq böhranının mürəkkəbləşməsi;
- ❖ dünya enerji böhranının kəskinləşməsi;
- ❖ müasir demoqrafik və immiqrasiya vəziyyətinin mürəkkəbləşməsi, həm istehlakçı, həm də işçi qüvvəsi kimi çıxış edən əhalinin sayının və keyfiyyət strukturunun dəyişməsi;
- ❖ gözlənilən ekoloji dəyişikliklər və bunların nəticəsi kimi, iqtisadi inkişafın texnogen xarakterindən imtina, onun ekologizasiyasının sürətləndirilməsi [2].

Bununla belə, qeyd etmək istərdik ki, Azərbaycanda əldə edilmiş siyasi sabitlik şəraiti, həmçinin, son illər islahatların gələcək irəliləyişi üçün yaradılmış uğurlu sosial-iqtisadi baza, zənnimizcə, artıq bu gün iqtisadiyyatımız qarşısında rəqabət qabiliyyəti daha yüksək olan ilk əlli ölkə sırasına daxil olmaq imkanını gündəmə gətirir. Bu, fikrimizcə, milli iqtisadi təhlükəsizliyimizin təmin edilməsinin təkmilləşdirilməsinin davam işinin real və eyni zamanda, irimiqyaslı məqsəddir.

Çoxillik beynəlxalq təcrübə göstərir ki, iqtisadiyyatın modernləşdirilməsinin davam etdirilməsi və Azərbaycanda innovasiya sisteminin formalaşması iqtisadiyyatımızı üstün xammal ixracı inkişafı zonasından çıxarmağa imkan verəcək və emal sahələrinin artım dinamikasına güclü təkan verəcək, ölkənin dünya birliyində rəqabətqabiliyyətliliyini və onun dünya iqtisadi məkanına bərabər hüquqlu inteqrasiyasını tam mənada təmin edəcək.

3. Qlobal çağırışlar şəraitində respublika iqtisadiyyatının rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi məsələləri

Dünya İqtisadi Forumun (*DİF*) indeks göstəricilərinin müasir dinamikası Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün nəinki mövcud rəqabət üstünlüklərinin saxlanması üçün önəmli olduğunu, həm də yeni, yüksək texnologiyalara və “biliklərin iqtisadiyyatı”na əsaslanan innovasiyalı iqtisadiyyatın tətbiqi yolu ilə daha yüksək üstünlüklərə keçmək və bununla milli iqtisadi təhlükəsizliyimizin təmini üçün mümkün olan hər şeyi etmək haqqında danışımağa imkan verir. Bununla yanaşı, *DİF*-in reytinglərinin təhlili göstərir ki, bunu yalnız uğurlu makroiqtisadi göstəricilər hesabına etmək mümkün olmayacaq. Azərbaycanın müasir iqtisadiyyatının keyfiyyətli artımı ilə hər yeni addım daha çox qüvvə tələb edir və burada ümumi rəqabətqabiliyyətliliyinə təsir edən bütün amillərin yalnız tarazlı və kompleks yaxşılaşdırılması bu uğurun zəmini ola bilər [1].

Hazırda Azərbaycan iqtisadiyyatına kapital investisiyalarının başlıca obyektləri mənzil, avtomobil magistralları, yolların inşası, su təchizatı və kanalizasiya sistemlərinin tikintisi, nəqliyyat, energetika və rabitədir. Bu zaman dövlət həmin investisiyaları tam həcmdə maliyyələşdirməli deyil, belə ki, həmişə alternativ mənbələr mövcuddur. Bunun üçün yalnız bu bazarın çevik tənzimlənməsi tələb olunur. Bunun bariz nümunəsi Azərbaycanda mənzil tikintisi ola bilər ki, bu sahə tamamilə özəl mənbələrdən maliyyələşdirilir. Bununla bərabər, fikrimizcə, ölkə iqtisadiyyatının infrastrukturuna dövlət maliyyələşdirilməsinə olan tələbatı da qalacaqdır. Məsələn, Qərbin qabaqcıl ölkələrində son 40 il ərzində ÜDM-də dövlət xərclərinin payının 6-12 faizdən 45-55 faizə qədər artdığı qeydə alınmışdır (*2008-ci ildə maliyyə böhranı dövründə 80 faizə qədər*). Bu da, müvafiq olaraq, iqtisadiyyatda, xüsusilə, yüksək texnologiyalar sektorunda dövlətin tənzimləyici rolunun güclənməsini təmin etdi [3].

Azərbaycanda iqtisadiyyatda dövlətin rolu, ötən əsrin 80-ci illərinin sonundan başlayaraq demək olar ki, sıfıra bərabər idi və bu, kənardan düşünülmüş, qurma idi. Belə hesab edilirdi ki, bazar özü hər şeyi yerinə qoyacaq və dövlət iqtisadiyyatdan getməlidir. Yalnız 90-cı illərin ortalarında, prezident Heydər Əliyevin iqtisadiyyatın islahatlaşdırılması prosesi zamanı aydın oldu ki, sabit iqtisadi islahatlar, xüsusilə də texnoloji inkişaf səmərəli maliyyə institutları, güclü dövlət olmadan mümkün deyildir. 90-cı illərin sonunda dünya maliyyə institutları, xüsusilə Dünya Bankı da bu qərara gəldi [5]. Bu bank dünya üzrə öz layihələri üçün vəziyyətin fəlakətliyini nəzərə alaraq dövlətin iqtisadiyyatda rolunun artması barədə siqnal verdi.

Məlumdur ki, daxili resursların çatışmadığı halda iqtisadiyyata xarici investisiyaların cəlb edilməsi üzrə dövlət siyasəti investisiya qoyuluşu probleminin aradan qaldırılmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir və işgüzar fəallığın canlanması üzrə makro və mikroiqtisadi tədbirlər kontekstində nəzərdən keçirilir. Aydındır ki,

iri dövlətlər daha çox investisiya cəlb edə bilər. Kapitalın yerləşdirilməsi zamanı bazarın ölçüsü və artımı iki başlıca amil kimi nəzərdən keçirilir. Lakin xarici ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, əlverişli investisiya mühiti, institusional əsaslar, əməyin və infrastrukturun keyfiyyəti, siyasi sabitlik və dəqiq stimullaşdırıcı iqtisadi artım siyasəti kimi rəqabət üstünlüklərinə malik olan bütün ölkələr investisiyalar cəlb edilməsi üzrə rəqabət apara bilər. Bunlarla yanaşı, fikrimizcə, indiki dövrdə cəlb olunan xarici investisiyaların rolunu qəbul edərkən onların mənfi nəticələrini də nəzərə almaq və daxili yığım mənbələrinə böyük diqqət yetirmək lazımdır və bu məsələdə birmənalı qiymət ola bilməz. 1998-ci il böhranından dərhal sonra Harvardda biznes məktəbinin professoru, Dünya İqtisadi Forumun (DİF) Qlobal Rəqabətqabiliyyətliliyi İndeksinin (Global Competitiveness Index) hesablanması metodologiyasının banisi Maykl Porter xəbərdarlıq edirdi ki, xarici investisiyalar heç də avtomatik olaraq iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin təmin edilməsi problemlərinin hamısını həll etmir və xarici mənbələrlə müqayisədə milli mənbələrin də prioritetini vurğulayırdı. Xarici kapitalın iri axınları, əgər bu axınlar müəyyən edilmiş valyuta kursunun saxlanması ilə stimullaşdırılırsa, bu zaman ciddi problemlər doğura bilər.

Xarici borcların, xüsusilə də qısamüddətli kreditlər üzrə artması makroiqtisadi sabitlik məsələsinin həllini çətinləşdirir, inflyasiya təzyiqini və ixracın rəqabət qabiliyyətinin aşağı düşməsinə gücləndirir. Qısamüddətli likvid aktivlərin iri yığımları maliyyə resurslarının qəfil axını riskini yaradır [4]. Bunun nəticələrini tam həcmdə 2008-ci il böhranından zərərçəkmiş dövlətlər hiss etmişlər ki, bu zaman investorların kütləvi surətdə «qaçış»ı iqtisadiyyatda mənfi proseslərin güclənməsinə səbəb olmuş və bunun nəticəsi fond bazarlarının çökməsi olmuşdur. Ümumiyyətlə, XX əsrin bütün maliyyə böhranlarının tarixinə nəzər salsaq aydın olur ki, bu zaman mərhələləri özlüyündə innovasiyanın inkişafı üçün platforma olmuşdur və iqtisadiyyatı keyfiyyətcə yeni səviyyəyə çıxarmışdır. İdarəetmənin iqtisadi nəzəriyyəsində hətta böhranın provokasiyası kimi bir anlayış da vardır – bu müəssisənin məcburi surətdə innovasiyadan istifadə etməsi və bunun nəticəsində keyfiyyətcə yeni səviyyəyə çıxması üçün süni surətdə böhran şəraitinin yaradılmasıdır. Bu halda biznesmenlər innovasiyaları spekulyativ investisiyalar əməliyyatlarına alternativ kimi nəzərdən keçirirlər və təşkil oluna biləcək dövlət köməyi iqtisadiyyatın innovasiya sektoruna xüsusi kapitalın cəlb edilməsi üçün əla məqnitdir. Xarici təcrübə göstərir ki, innovasiya sahəsində işləyən kompaniyalar böhrana daha davamlıdırlar. Belə ki, 2008-ci ilin böhran mərhələsindən zərər çəkməyən 41 faizdən artıq kompaniya innovasiya texnologiyalarından istifadə etmişdilər.

Eyni zamanda, Azərbaycanın topladığı daxili iqtisadi potensial, tətbiq edilmiş çevik və səmərəli mexanizmlər 2008-ci ildə başlanmış böhranın iqtisadiyyatın makroiqtisadi inkişafına və maliyyə sabitliyinə təsir göstərməməsinə kömək etmişdir. Bunun başlıca səbəbi Azərbaycan dövləti tərəfindən iqtisadiyyatda, o cümlədən

müəssisələrin fəaliyyətində mümkün risk amillərinin neytrallaşmasının qarşısını almaq məqsədilə iqtisadi təhlükəsizliyi siyasəti çərçivəsində səmərəli tədbirlərin həyata keçirilməsidir.

Beləliklə, böhrandan sonrakı dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatında daxili investora daha çox diqqət ayırmaq lazımdır. İqtisadi artımın hərəkətverici qüvvəsi kimi xarici investisiyalardan istifadəyə əsaslanan alternativ strategiyaya – öz imkanlarına, xüsusilə də iqtisadi modernləşdirilmənin başlanğıc mərhələlərində əsaslanmaqdır. Daxili bazarda öz problemlərini həll etmək bacarığı qlobal iqtisadi sarsıntılar dövründə rəqabət mövqelərinin saxlanmasının yaxşı təminatıdır. Bundan irəli gələrək, fikrimizcə, hazırda Azərbaycan iqtisadiyyatının təhlükəsizliyinin təkmilləşdirilməsi vəzifələrindən biri milli rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi və bunun əsas tərkib hissəsi kimi ölkədə, dünya standartlarına cavab verən infrastrukturunun yaradılmasının təmin edilməsidir.

Bütövlükdə, Azərbaycanda özünün müasir potensialı ilə uğurlu, dünya standartlarına cavab verən infrastrukturun formalaşmasının davamı ölkənin nəinki XXI əsr texnologiyalarının tətbiqi və inkişafına əsaslanan modernləşdirilməsini sürətləndirəcək, həm də Azərbaycan iqtisadiyyatının milli rəqabətqabiliyyətliliyinin gələcəkdə artmasına kömək edəcək.

Yekunda qeyd etmək olar ki, Azərbaycan Respublikası milli rəqabətqabiliyyətliliyini yüksəltmək üçün ölkə iqtisadiyyatının rəqabətqabiliyyətliliyinin müasir amillərinin formalaşmasının gücləndirilməsi zəruridir. Bu Azərbaycan Respublikasında əhalinin yaşayış keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasının, sosial-iqtisadi sabitliyinin, iqtisadi və milli təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün həlledici amildir.

4. Nəticə

Dünya iqtisadiyyatının müasir inkişaf etmə mərhələsində Azərbaycan Respublikası iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində milli rəqabətqabiliyyətliliyin rolunun təhlili aşağıda göstərilən nəticələrə gəlməyə əsas verir:

1. Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının modernləşdirilməsinin davam etdirilməsi və innovasiya sisteminin formalaşması iqtisadiyyatımızı üstün xammal ixracı inkişafı zonasından çıxarmağa imkan verəcək və emal sahələrinin artım dinamikasına güclü təkan verəcək, ölkənin dünya birliyində rəqabətqabiliyyətliliyini və onun dünya iqtisadi məkanına bərabər hüquqlu inteqrasiyasını tam mənada təmin edəcək;
2. Əldə edilmiş siyasi sabitlik şəraiti, həmçinin son illər islahatların gələcək irəliləyişi üçün yaradılmış uğurlu sosial-iqtisadi baza iqtisadiyyatımız qarşısında rəqabətqabiliyyətliliyi daha yüksək olan ilk əlli ölkə sırasına daxil olmaq imkanını yaradıb. Bu, milli iqtisadi təhlükəsizliyimizin təmin edilməsinin təkmilləşdirilməsinin davam işinin real və eyni zamanda, irimiqyaslı məqsəddir;

3. Ölkənin iqtisadi və ümumi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi amillərindən biri kimi milli rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi və bunun formalaşdırılması dövlətin əlində güclü silahdır;
4. Azərbaycan iqtisadiyyatının təhlükəsizliyinin təkmilləşdirilməsi vəzifələrindən biri milli rəqabətqabiliyyətliliyinin yüksəldilməsi və bunun əsas tərkib hissəsi kimi ölkədə, dünya standartlarına cavab verən infrastrukturunun yaradılmasının təmin edilməsidir;
5. Azərbaycan iqtisadiyyatının modernləşdirilməsi zamanı sabit iqtisadi islahatlar, xüsusilə də texnoloji inkişaf, səmərəli maliyyə institutları, iqtisadiyyatda dövlətin rolu güclü olmadan mümkün deyildir;
6. Qloballaşma şəraitində bazar sisteminin təsiri ilə dövlətin yeni müstəqil vəzifəsi kimi ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qorunması vacib məsələlərdən biridir. Azərbaycanda hökumət strukturları iqtisadi (*sosial-iqtisadi*) təhlükəsizliyin təmin olunması sisteminə, mümkün imkanların bütün spektri çərçivəsində cəmiyyətin və dövlətin özünün inkişafı üçün daha yaxşı şərtlərin təmin olunması üçün təyin olunan alət kimi baxmalıdır;
7. Dünya İqtisadi Forumun (*WEF*) son illər üçün indeks göstəricilərinin dinamikası bu gün Azərbaycan iqtisadiyyatı üçün nəinki mövcud rəqabət üstünlüklərinin saxlanmasının önəmli olduğunu, həm də yeni, yüksək texnologiyalara və “biliklərin iqtisadiyyatı”-na əsaslanan innovasiyalı iqtisadiyyatın tətbiqi yolu ilə daha yüksək üstünlüklərə keçmək və bununla milli iqtisadi təhlükəsizliyimizin təmini üçün mümkün olan hər şeyi etmək;
8. Xarici investisiyalar heç də avtomatik olaraq iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyinin təmin edilməsi problemlərinin hamısını həll etmir və baş verən maliyyə böhranı zamanı xarici mənbələrlə müqayisədə milli mənbələr daha prioritetdir. Böhrandan sonrakı dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatında daxili investitorlara daha çox diqqət ayırmaq lazımdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. [www.weforum.org/WEF/The Global Competitiveness Report 2011-2012](http://www.weforum.org/WEF/The%20Global%20Competitiveness%20Report%202011-2012) (*Dünya İqtisadi Forumunun saytı*).
2. [www.weforum.org/WEF/The Global Competitiveness Report 2010-2011/](http://www.weforum.org/WEF/The%20Global%20Competitiveness%20Report%202010-2011/) Global Risk Report 2011 (*Dünya İqtisadi Forumunun saytı*).
3. [www.weforum.org/WEF/The Global Competitiveness Report 2009-2010](http://www.weforum.org/WEF/The%20Global%20Competitiveness%20Report%202009-2010/) Global Risk Report 2010 (*Dünya İqtisadi Forumunun saytı*).
4. [www.weforum.org/WEF/The Global Competitiveness Report 2001-2002/](http://www.weforum.org/WEF/The%20Global%20Competitiveness%20Report%202001-2002/) M.Porter Competitiveness and Stages of Economic Development (*Dünya İqtisadi Forumunun saytı*).
5. [www.doingbusiness.org/World Bank/World Development Report 2001](http://www.doingbusiness.org/World%20Bank/World%20Development%20Report%202001/) (*Dünya Bankının saytı*).

Юсифов Джейхун Рамиз оглы

Учебный Центр Министерства по налогам Азербайджанской Республики
Заместитель директора

**Повышение конкурентоспособности экономики как фактор обеспечения
экономической безопасности Азербайджанской Республики**

Аннотация

Цель исследования - изучение вопросов роста конкурентоспособности экономики Азербайджанской Республики и выдвижение соответствующих предложений по обеспечению экономической безопасности страны.

Методология исследования - системный подход, сравнительный анализ.

Выводы исследования - проведены теоретические и практические исследования вопросов роста конкурентоспособности экономики страны, как фактора обеспечения экономической безопасности Азербайджанской Республики в условиях глобальных вызовов.

Ограничения исследования - необходим более широкий охват результатов исследования.

Практическая значимость исследования - полученные результаты могут быть использованы для подготовки научного обоснования вопросов внутренней и внешней политики страны, исходящих из национальных интересов обеспечения экономической безопасности.

Оригинальность и научная новизна исследования - применение новых научных обоснований обеспечения экономических интересов и экономической безопасности государства с целью интеграции в мировую экономическую систему.

Ключевые слова: *индекс конкурентоспособности национальной экономики, экономическая безопасность государства, Всемирный Экономический Форум.*

Yusifov Jeyhun Ramiz oglu

Training Center of Ministry of Taxes of the Republic of Azerbaijan
Deputy of Director

**Increase of competitiveness of economy as the factor of maintenance
of economic safety of the Azerbaijan Republic**

Abstract

Purpose - learning of questions of growth of competitiveness of economy of the Azerbaijan Republic and promotion of appropriate sentences on support of economic safety of the country.

Design/methodology - the systems concept, the comparative analysis.

Findings - theoretical and practical researches of questions of growth of competitiveness

of national economy as factor of support of economic safety of the Azerbaijan Republic in the conditions of global calls are conducted.

Research limitations/implications - it is necessary to envelop research more widely

Practical implications - the received results can be used for preparation of a scientific substantiation of questions internal and foreign policy of the country of starting with national interests of support of economic safety.

Originality/value - application of new scientific substantiations of support of economic interests and economic safety of the state for the purpose of integration into world economic system

Keywords: *competitiveness of the national economy, global calls, economic safety of the state, World Economic Forum - WEF*

JEL Classification Codes: B41, E21, F21, F47, O25, O31, O32.